

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)
της 29ης Οκτωβρίου 2009*

Στην υπόθεση C-63/08,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το tribunal du travail d'Esch-sur-Alzette (Λουξεμβούργο) με απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 2008, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 18 Φεβρουαρίου 2008, στο πλαίσιο της δίκης

Virginie Pontin

κατά

T-Comalux SA,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J. N. Cunha Rodrigues, πρόεδρο του δεύτερου τμήματος, προεδρεύοντα του τρίτου τμήματος, P. Lindh, A. Rosas, U. Lõhmus και A. Ó Caoimh (εισηγητή), δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

γενική εισαγγελέας: V. Trstenjak
γραμματέας: B. Fülöp, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 14ης Ιανουαρίου 2009,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η V. Pontin, εκπροσωπούμενη από τον L. Dupong, avocat,
- η T-Comalux SA, εκπροσωπούμενη από τους A. Kronshagen και V. Tutak, avocats,
- η Λουξεμβουργιανή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον C. Schiltz,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την I. Bruni, επικουρούμενη από τη W. Ferrante, avvocato dello Stato,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον M. van Beek,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 31ης Μαρτίου 2009,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- ¹ Η αίτηση έκδοσης προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία των άρθρων 10 και 12 της οδηγίας 92/85/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Οκτωβρίου 1992, σχετικά με την εφαρμογή μέτρων που αποβλέπουν στη βελτίωση της υγείας και της ασφάλειας κατά την εργασία των εγκύων, λεχώνων και γαλουχουσών εργαζομένων (δέκατη ειδική οδηγία κατά την έννοια του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/391/ΕΟΚ) (ΕΕ L 348, σ. 1), καθώς και του άρθρου 2 της οδηγίας 76/207/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 9ης Φεβρουαρίου 1976, περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/002, σ. 70), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2002/73/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Σεπτεμβρίου 2002 (ΕΕ L 269, σ. 15, στο εξής: οδηγία 76/207).
- ² Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς που ανέκυψε μεταξύ της V. Pontin και του πρώην εργοδότη της, δηλαδή της εταιρίας T-Comalux SA (στο εξής: T-Comalux), κατόπιν της απόλυσης της V. Pontin τον Ιανουάριο του 2007.

Το νομικό πλαίσιο

Το κοινοτικό δίκαιο

Η οδηγία 92/85

- 3 Από την ένατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 92/85 προκύπτει ότι η προστασία της ασφάλειας και της υγείας των εγκύων, των λεχώνων και των γαλουχουσών εργαζομένων δεν πρέπει να καθιστά μειονεκτική τη θέση των γυναικών στην αγορά εργασίας και δεν πρέπει να θίγει τις οδηγίες περί ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών.
- 4 Η εν λόγω οδηγία έχει ως στόχο, σύμφωνα με το άρθρο της 1, παράγραφος 1, την εφαρμογή μέτρων που αποβλέπουν στη βελτίωση της ασφάλειας και της υγείας κατά την εργασία των εγκύων, λεχώνων ή γαλουχουσών εργαζομένων.
- 5 Ως έγκυος εργαζόμενη νοείται, κατά το άρθρο 2, στοιχείο α' της οδηγίας 92/85, «κάθε εργαζόμενη γυναίκα που είναι έγκυος και έχει πληροφορήσει τον εργοδότη της για την κατάσταση της, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και/ή πρακτική».
- 6 Κατά το άρθρο 8, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα μέτρα που απαιτούνται προκειμένου οι εργαζόμενες κατά την έννοια του άρθρου 2 να δικαιούνται άδεια μητρότητας διάρκειας 14 συναπτών εβδομάδων τουλάχιστον, που κατανέμονται πριν ή/και μετά τον τοκετό, σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες ή/και πρακτικές.

- 7 Το άρθρο 10 της οδηγίας 92/85, το οποίο επιγράφεται: «Απαγόρευση απόλυσης», ορίζει τα εξής:

«Προκειμένου να εξασφαλισθεί στις εργαζόμενες γυναίκες, κατά την έννοια του άρθρου 2, η άσκηση των δικαιωμάτων προστασίας της ασφάλειας και της υγείας της, τα οποία αναγνωρίζονται στο παρόν άρθρο, προβλέπεται ότι:

- 1) τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα μέτρα που απαιτούνται προκειμένου να απαγορευθεί η απόλυση των εργαζομένων γυναικών, κατά την έννοια του άρθρου 2, επί διάστημα εκτεινόμενο από την αρχή της εγκυμοσύνης τους ως το τέλος της άδειας μητρότητας που προβλέπεται στο άρθρο 8, παράγραφος 1, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις που δεν συνδέονται με την κατάσταση τους και γίνονται δεκτές από τις εθνικές νομοθεσίες ή/και πρακτικές και, ενδεχομένως, εφόσον το εγκρίνει η αρμόδια αρχή,
- 2) σε περίπτωση που απολυθεί εργαζόμενη γυναίκα, κατά την έννοια του άρθρου 2, κατά το διάστημα που προβλέπεται στο σημείο 1, ο εργοδότης πρέπει να δικαιολογήσει δεόντως την απόλυση γραπτώς,
- 3) τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα μέτρα που απαιτούνται για να προστατευθούν οι εργαζόμενες γυναίκες, κατά την έννοια του άρθρου 2, από τις επιπτώσεις απόλυσης, η οποία είναι παράνομη δυνάμει του σημείου 1.»

- 8 Το άρθρο 12 της οδηγίας 92/85 ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη εισάγουν στην εσωτερική τους έννομη τάξη τα αναγκαία μέτρα, προκειμένου να καταστεί δυνατό σε κάθε εργαζομένη που θεωρεί ότι θίγεται από τη μη

τήρηση των υποχρεώσεων που προκύπτουν από την παρούσα οδηγία να διεκδικεί τα δικαιώματά της διά της δικαστικής οδού ή/και, σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες ή/και πρακτικές, διά της προσφυγής σε άλλες αρμόδιες αρχές.»

Η οδηγία 76/207

- 9 Σκοπός της οδηγίας 76/207 είναι, όπως προκύπτει από το άρθρο 1, παράγραφος 1, η εφαρμογή στα κράτη μέλη της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, συμπεριλαμβανομένης και της επαγγελματικής πρόωθησης, και την επαγγελματική εκπαίδευση, καθώς και τις συνθήκες εργασίας.
- 10 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της ίδιας αυτής οδηγίας ορίζει ότι η αρχή αυτή «συνεπάγεται την απουσία κάθε διακρίσεως που βασίζεται στο φύλο είτε άμεσα είτε έμμεσα, σε συσχετισμό, ιδίως, με την οικογενειακή κατάσταση».
- 11 Το άρθρο 2, παράγραφος 7, πρώτο εδάφιο, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει ότι η οδηγία αυτή «δεν θίγει τις διατάξεις περί προστασίας των γυναικών, ιδίως για την εγκυμοσύνη και τη μητρότητα», ενώ κατά το τρίτο εδάφιο της παραγράφου αυτής, «τυχόν λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση γυναίκας λόγω εγκυμοσύνης ή αδείας μητρότητας κατά την έννοια της οδηγίας 92/85 [...] συνιστά διάκριση κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας».
- 12 Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 76/207, η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης σημαίνει ότι δεν υφίσταται άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω φύλου στον δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα, περιλαμβανομένων των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, όσον αφορά τις συνθήκες απασχόλησης και εργασίας, περιλαμβανομένων των απολύσεων. Κατά την παράγραφο 2, στοιχείο α', του ίδιου άρθρου, τα

κράτη μέλη υποχρεούνται να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για την κατάργηση όλων των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που είναι αντίθετες προς την αρχή της ίσης μεταχείρισης.

Το εθνικό δίκαιο

- 13 Το άρθρο L. 124-11, παράγραφοι 1 και 2, του code du travail (εργατικού κώδικα του Λουξεμβούργου, στο εξής: εργατικός κώδικας) ορίζει τα εξής:

«(1) Είναι καταχρηστική και συνιστά κοινωνικώς και οικονομικώς αθέμιτη ενέργεια η απόλυση που αντιβαίνει στον νόμο ή δεν στηρίζεται σε πραγματικούς και σοβαρούς λόγους απτόμενους της ικανότητας ή της συμπεριφοράς του μισθωτού ή στις λειτουργικές ανάγκες της επιχειρήσεως, του καταστήματος ή της υπηρεσίας.

Το ίδιο ισχύει όταν η απόλυση δεν είναι σύμφωνη προς τα γενικά κριτήρια της παραγράφου 3 του άρθρου L. 423-1.

- (2) Η αγωγή αποζημίωσης λόγω καταχρηστικής καταγγελίας της συμβάσεως εργασίας ασκείται ενώπιον του αρμόδιου για την επίλυση των εργατικών διαφορών δικαστηρίου (εργατοδικείου) εντός αποκλειστικής προθεσμίας τριών μηνών από της κοινοποιήσεως της απολύσεως ή της αιτιολογήσεώς της. Αν η απόλυση δεν αιτιολογηθεί, η προθεσμία αρχίζει να τρέχει από τη λήξη της προθεσμίας του άρθρου L. 124-5, παράγραφος 2.

Η προθεσμία αυτή διακόπτεται σε περίπτωση υποβολής γραπτής ενστάσεως στον εργοδότη από τον μισθωτό, τον εντολοδόχο του ή τη συνδικαλιστική του οργάνωση. Από την ένσταση αυτή αρχίζει να τρέχει νέα αποκλειστική προθεσμία ενός έτους.»

14 Το άρθρο L. 124-12, παράγραφος 4, του εν λόγω κώδικα προβλέπει τα εξής:

«Στις περιπτώσεις της εκ του νόμου προβλεπόμενης ακυρότητας της απολύσεως, το εργατοδικείο πρέπει να διατάξει την επαναπρόσληψη του εργαζομένου, εφόσον αυτός υπέβαλε σχετική αίτηση. [...]

Για την αγωγή αναγνώρισεως της ακυρότητας εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου L. 124-11.»

15 Στο βιβλίο III, τίτλος III, του εν λόγω κώδικα περιλαμβάνεται το κεφάλαιο VII, που επιγράφεται «Απαγόρευση απόλυσης» και περιλαμβάνει το άρθρο L. 337-1, το οποίο έχει ως εξής:

«(1) Απαγορεύεται στον εργοδότη να κοινοποιήσει τη λύση της σχέσεως εργασίας, ή, κατά περίπτωση, την πρόσκληση στη συνέντευξη που πρέπει να προηγηθεί της απολύσεως, σε μισθωτή κατά τη διάρκεια εγκυμοσύνης ιατρικώς διαπιστωμένης και επί περίοδο δώδεκα εβδομάδων μετά τον τοκετό.

Σε περίπτωση κοινοποιήσεως της λύσεως της σχέσεως εργασίας πριν από την ιατρική διαπίστωση της εγκυμοσύνης, η μισθωτή μπορεί, εντός προθεσμίας οκτώ ημερών από της κοινοποιήσεως της απολύσεως, να δικαιολογήσει την κατάσταση της αποστέλλοντας πιστοποιητικό με συστημένη επιστολή.

Κάθε καταγγελία της συμβάσεως εργασίας κοινοποιηθείσα κατά παράβαση της κατά τα δύο προηγούμενα εδάφια απαγορεύσεως της απολύσεως και, κατά περίπτωση, η πρόσκληση στην προηγούμενη συνέντευξη είναι άκυρες και ανενεργοί.

Εντός δεκαπέντε ημερών από την καταγγελία της συμβάσεως, η μισθωτή μπορεί να ζητήσει, με απλή αίτηση, από τον πρόεδρο του εργατοδικείου ο οποίος αποφαίνεται με επείγουσα διαδικασία και αφού ακούσει τους διαδίκους ή τους καλέσει προς τούτο δεόντως, να διαπιστώσει την ακυρότητα της απολύσεως και να διατάξει τη διατήρηση της ισχύος της συμβάσεως ή, ενδεχομένως, την επαναπρόσληψη της μισθωτής σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου L. 124-12, παράγραφος 4.

[...]

16 Το άρθρο L. 337-6 του εν λόγω κώδικα έχει ως εξής:

«Η μισθωτή εργαζόμενη που απολύθηκε λόγω του γάμου της μπορεί να προβάλει την ακυρότητα της απολύσεώς της και να ζητήσει τη συνέχιση της εργασιακής της σχέσης με συστημένη επιστολή την οποία πρέπει να αποστείλει στον εργοδότη της εντός δύο μηνών από την κοινοποίηση της καταγγελίας της συμβάσεως εργασίας. Στην περίπτωση αυτή διατηρείται σε ισχύ η σύμβαση εργασίας και η εργαζόμενη εξακολουθεί να δικαιούται πλήρως τον μισθό της.

Εφόσον η μισθωτή δεν έχει προβάλει την ακυρότητα της απολύσεώς της και δεν έχει ζητήσει τη συνέχιση της εργασιακής της σχέσης εντός της προαναφερθείσας προθεσμίας, δικαιούται τις αποζημιώσεις [απολύσεως κατόπιν αδιάλειπτης εργασίας επί πενταετία τουλάχιστον στον ίδιο εργοδότη] τις οποίες αναφέρει η παράγραφος 1 του άρθρου L. 124-7. Επιπλέον, μπορεί να ασκήσει αγωγή αποζημιώσεως για καταχρηστική καταγγελία της συμβάσεως εργασίας βάσει των άρθρων L. 124-11 και L. 124-12.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 17 Τον Νοέμβριο του 2005 η V. Pontin προσλήφθηκε από την T-Comalux με σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου και πλήρους απασχόλησης.
- 18 Με συστημένη επιστολή της 18ης Ιανουαρίου 2007, η οποία κοινοποιήθηκε στην V. Pontin στις 22 Ιανουαρίου 2007, η V. Pontin απολύθηκε με προθεσμία προειδοποίησης το διάστημα από 31 Ιανουαρίου μέχρι 30 Μαρτίου 2007. Από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου δεν προκύπτει ο λόγος αυτής της απόλυσης με τακτική καταγγελία της σύμβασης εργασίας.
- 19 Η V. Pontin ισχυρίζεται ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου ότι στις 19 Ιανουαρίου 2007 απέστειλε στην T-Comalux, με απλή επιστολή, πιστοποιητικό ασθένειας. Η εν λόγω εταιρία αρνείται ενώπιον του δικαστηρίου ότι έλαβε το πιστοποιητικό αυτό.
- 20 Στις 24 Ιανουαρίου 2007 η V. Pontin απέστειλε στην T-Comalux ηλεκτρονικό μήνυμα με το οποίο την ενημέρωνε ότι «η κατάσταση της υγείας [της] δεν είχε βελτιωθεί αρκετά», ότι δεν θα μπορούσε να επιστρέψει στο γραφείο την επαύριο και ότι θα απέστελλε το σχετικό ιατρικό πιστοποιητικό ασθένειας το συντομότερο δυνατόν.
- 21 Με συστημένη επιστολή της 25ης Ιανουαρίου 2007, η T-Comalux γνωστοποίησε στη V. Pontin την άμεση απόλυσή της «λόγω σοβαρού πταίσματος», επειδή είχε «απουσιάσει αδικαιολόγητα περισσότερες από τρεις ημέρες».
- 22 Με συστημένη επιστολή της 26ης Ιανουαρίου 2007, την οποία παρέλαβε η T-Comalux στις 30 Ιανουαρίου, η V. Pontin πληροφόρησε την εν λόγω εταιρία ότι ήταν έγκυος και ισχυρίστηκε ότι η απόλυσή της, την οποία της είχε κοινοποιήσει η T-Comalux, ήταν επομένως άκυρη.

- 23 Μη έχοντας λάβει απάντηση από την T-Comalux στην επιστολή αυτή, η V. Pontin άσκησε στις 5 Φεβρουαρίου 2007 ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου αγωγή με αίτημα να αναγνωρισθεί η ακυρότητα της απόλυσής της.
- 24 Με απόφαση της 30ής Μαρτίου 2007, το εν λόγω δικαστήριο αποφάνθηκε, με διαφορετική σύνθεση από τη σύνθεση που υπέβαλε την υπό εξέταση αίτηση έκδοσης προδικαστικής απόφασης, ότι ήταν αναρμόδιο να εκδικάσει την αγωγή της V. Pontin, με την οποία ζητείται η αναγνώριση της ακυρότητας της απόλυσής της της 18ης Ιανουαρίου 2007. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή, το άρθρο L. 337-1 του code du travail απονέμει στον πρόεδρο του αρμόδιου για την επίλυση των εργατικών διαφορών δικαστηρίου, δηλαδή του tribunal du travail, την ειδική αρμοδιότητα να ακυρώνει με επείγουσα διαδικασία, για λόγους προστασίας, την απόλυση μισθωτής κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης της, οπότε η V. Pontin έπρεπε να έχει υποβάλει στον πρόεδρο του εν λόγω δικαστηρίου το αίτημα αναγνώρισης της ακυρότητας της απόλυσής της. Από τον φάκελο της υπόθεσης που διαβιβάστηκε στο Δικαστήριο προκύπτει ότι η V. Pontin, η οποία προφανώς δεν είχε αναθέσει τότε την εκπροσώπησή της σε δικηγόρο, είχε απευθύνει το αίτημά της, υπό μορφή επιστολής, προς το «Tribunal du travail — Για τον Πρόεδρο του δικαστηρίου και τους παρέδρους» και είχε χρησιμοποιήσει, στην αρχή των γραπτών παρατηρήσεών της, την προσφώνηση «Κύριε Πρόεδρε».
- 25 Η V. Pontin δεν άσκησε έφεση κατά της παραπάνω απόφασης. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου εξέθεσε συναφώς ότι είχε προτιμήσει να αποφύγει αφενός να εμπλακεί στη διαδικασία της έφεσης και αφετέρου να εκτεθεί στον κίνδυνο να λήξει η τρίμηνη προθεσμία την οποία προβλέπει για την άσκηση αγωγής αποζημίωσης από τον εργαζόμενο λόγω καταχρηστικής απόλυσής του το άρθρο L. 124-11, παράγραφοι 1 και 2, του εργατικού κώδικα (στο εξής: αγωγή αποζημίωσης).
- 26 Στις 18 Απριλίου 2007 η V. Pontin άσκησε δεύτερη αγωγή, με την οποία ζήτησε από το αιτούν δικαστήριο να υποχρεώσει την T-Comalux να της καταβάλει αποζημίωση. Προς στήριξη της αγωγής της ισχυρίζεται, μεταξύ άλλων, ότι τόσο η απόλυσή της με τακτική καταγγελία της σύμβασης εργασίας στις 18 Ιανουαρίου 2007 όσο και η μεταγενέστερη άμεση απόλυσή της αντίκεινται στον νόμο, οπότε είναι καταχρηστικές σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο L. 124-11.

- 27 Η T-Comalux φρονεί ότι υποστηρίζει ότι το κοινό δίκαιο που ρυθμίζει στο Λουξεμβούργο τις αγωγές αποζημίωσης δεν έχει εφαρμογή στην έγκυο εργαζόμενη, η οποία, σύμφωνα με το άρθρο L. 337-1 του Εργατικού Κώδικα, δεν έχει δυνατότητα επιλογής μεταξύ της αγωγής για αναγνώριση της ακυρότητας και για επαναπρόσληψη, την οποία προβλέπει η διάταξη αυτή (στο εξής: αγωγή αναγνώρισης της ακυρότητας και επαναπρόσληψης), και της αγωγής αποζημίωσης, αλλ' οφείλει υποχρεωτικά να παραδώσει στον εργοδότη της ιατρικό πιστοποιητικό που να βεβαιώνει την κατάσταση εγκυμοσύνης της εντός οκτώ ημερών από την κοινοποίηση της απόλυσής της, όπως προβλέπεται στην παράγραφο 1, δεύτερο εδάφιο, του εν λόγω άρθρου (στο εξής: οκταήμερη προθεσμία), και να ασκήσει την αγωγή αναγνώρισης της ακυρότητας και επαναπρόσληψης ενώπιον του Προέδρου του tribunal du travail εντός της προθεσμίας των 15 ημερών από την καταγγελία της σύμβασης την οποία προβλέπει το τέταρτο εδάφιο της ίδιας αυτής παραγράφου 1 (στο εξής: δεκαπενθήμερη προθεσμία).
- 28 Κατά το αιτούν δικαστήριο, από την εφαρμοστέα εν προκειμένω λουξεμβουργιανή νομοθεσία συνάγεται ότι η έγκυος μισθωτή, η οποία για κάποιο λόγο, έστω και ανεξάρτητο της θέλησής της, άφησε να παρέλθουν τόσο η οκταήμερη όσο και η δεκαπενθήμερη προθεσμία, δεν έχει πλέον καμία δυνατότητα να ζητήσει ένδικη προστασία από την απόλυσή της, πράγμα που σημαίνει ότι, εφόσον παρέλθουν αυτές οι προθεσμίες, η απόλυση της εγκύου μισθωτής δεν είναι ούτε άκυρη ούτε καταχρηστική, αλλά απολύτως έγκυρη. Η απόφαση περί παραπομπής κάνει επίσης αναφορά στη νομολογία των λουξεμβουργιανών δικαστηρίων, κατά την οποία η προθεσμία για την άσκηση της αγωγής αναγνώρισης της ακυρότητας αρχίζει να τρέχει όχι από την παραλαβή της επιστολής απόλυσης, αλλά από την κατάθεση της επιστολής αυτής στο ταχυδρομείο.
- 29 Υπό τις συνθήκες αυτές, το tribunal du travail d'Esch-sur-Alzette, καθόσον αντιμετώπιζε το ζήτημα αν η εθνική αυτή νομοθεσία συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο, και ειδικότερα με τις οδηγίες 92/85 και 76/207, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να θέσει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχουν τα άρθρα 10 και 12 της οδηγίας 92/85 [...] την έννοια ότι δεν απαγορεύουν στον εθνικό νομοθέτη να προβλέψει, για την αγωγή της εγκύου μισθωτής που απολύεται κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης, προκαθορισμένες προθεσμίες, όπως η οκταήμερη προθεσμία την οποία επιβάλλει το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 337 του λουξεμβουργιανού code du travail ή η δεκαπενθήμερη προθεσμία την οποία επιβάλλει το τέταρτο εδάφιο της ίδιας παραγράφου 1;

- 2) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα: Μήπως η οκταήμερη προθεσμία ή η δεκαπενθήμερη προθεσμία πρέπει να θεωρηθούν υπερβολικά βραχείες για να διεκδικήσει η έγκυος μισθωτή που απολύεται κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης τα δικαιώματά της διά της δικαστικής οδού;
- 3) Έχει το άρθρο 2 της οδηγίας 76/207 [...] την έννοια ότι δεν απαγορεύει στον εθνικό νομοθέτη να στερήσει την έγκυο μισθωτή που απολύεται κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης της από τη δυνατότητα άσκησης αγωγής αποζημίωσης λόγω καταχρηστικής απόλυσης την οποία παρέχουν τα άρθρα L. 124-11, παράγραφοι 1 και 2, του code du travail στους λοιπούς απολυόμενους μισθωτούς;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- 30 Από τον φάκελο της υπόθεσης που έχει διαβιβαστεί στο Δικαστήριο προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο θέτει κατ' ουσία, με τα τρία ερωτήματά του, το ζήτημα αν αντιβαίνει στις οδηγίες 92/85 και/ή 76/207 η εθνική νομοθεσία που, όπως το άρθρο L. 337-1 του λουξεμβουργιανού εργατικού κώδικα, περιορίζει, όσον αφορά ειδικά την απαγόρευση απόλυσης των εγκύων, λεχώνων και γαλουχουσών εργαζομένων, την οποία επιβάλλει το άρθρο 10 της οδηγίας 92/85, τις δυνατότητες ένδικης προστασίας των εργαζομένων αυτών παρέχοντάς τους μόνο τη δυνατότητα άσκησης αγωγής αναγνώρισης της ακυρότητας και επαναπρόσληψης, για την οποία ισχύουν ορισμένες προθεσμίες όπως οι εφαρμοστέες στην υπόθεση της κύριας δίκης, ενώ αποκλείεται ειδικότερα η άσκηση αγωγής αποζημίωσης.
- 31 Τα δύο πρώτα ερωτήματα αφορούν επομένως το προκριματικό ζήτημα αν οι δικονομικές προϋποθέσεις που απορρέουν από το εν λόγω άρθρο L. 337-1 είναι σύμφωνες με τις απαιτήσεις των άρθρων 10 και 12 της οδηγίας 92/85 και ιδίως αν παρέχουν σε κάθε εργαζόμενη που θεωρεί ότι θίγεται από τη μη τήρηση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το εν λόγω άρθρο 10 τη δυνατότητα να διεκδικεί τα δικαιώματά της διά της δικαστικής οδού. Η απάντηση στα δύο αυτά ερωτήματα μπορεί να έχει συνέπειες για την απάντηση στο τρίτο ερώτημα, το οποίο αφορά κυρίως το ζήτημα αν το γεγονός ότι το μόνο μέσο ένδικης προστασίας που παρέχεται στην περίπτωση απόλυσης κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης είναι η αγωγή αναγνώρισης της ακυρότητας και επαναπρόσληψης συνιστά διάκριση κατά την έννοια της οδηγίας 76/207.

Παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο

- 32 Η V. Pontin υποστηρίζει ότι το δικαίωμα των εγκύων μισθωτών εργαζομένων να ασκούν τα δικαιώματά τους, όπως προβλέπεται από τον λουξεμβουργιανό νόμο, δεν ανταποκρίνεται στα κριτήρια που έχει θέσει η οδηγία 92/85 για τη διασφάλιση της ουσιαστικής και αποτελεσματικής προστασίας των δικαιωμάτων των εργαζομένων αυτών. Όσον αφορά την οδηγία 76/207, η V. Pontin υποστηρίζει ότι η διαφορετική μεταχείριση κατά την απόλυση, η οποία στερεί από την έγκυο μισθωτή τη δυνατότητα άσκησης αγωγής αποζημίωσης, δεν στηρίζεται σε κανένα εύλογο δικαιολογητικό λόγο και συνιστά δυσμενή διάκριση των απολυόμενων εγκύων εργαζομένων έναντι των λοιπών απολυόμενων μισθωτών.
- 33 Η T-Comalux φρονεί ότι η οδηγία 92/85 δεν απαγορεύει προθεσμίες σαν την οκταήμερη ή τη δεκαπενθήμερη προθεσμία. Εξάλλου, η οδηγία 76/207 δεν απαγορεύει στον εθνικό νομοθέτη, κατά την εταιρία αυτή, να στερεί από την έγκυο μισθωτή τη δυνατότητα άσκησης αγωγής αποζημίωσης κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης της. Η έγκυος μισθωτή δηλαδή που απολύεται κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης της και υπέρ της οποίας ισχύουν διάφορα ειδικά μέτρα προστασίας λόγω της κατάστασής της δεν υφίσταται καμία διάκριση, αλλά αντίθετα τυγχάνει ειδικής προστασίας χάρη στη δυνατότητα άσκησης της αγωγής αναγνώρισης της ακυρότητας της απόλυσής της.
- 34 Η Λουξεμβουργιανή Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η υπό κρίση αίτηση έκδοσης προδικαστικής απόφασης στηρίζεται σε εσφαλμένη ερμηνεία της επίμαχης στην κύρια δίκη εθνικής νομοθεσίας, στην ερμηνεία δηλαδή ότι η μισθωτή που δεν ενεργεί εντός της οκταήμερης και της δεκαπενθήμερης προθεσμίας δεν έχει πλέον καμία δυνατότητα ένδικης προστασίας από την απόλυσή της. Η εν λόγω κυβέρνηση υποστηρίζει όμως ότι η μισθωτή, σε περίπτωση που δεν κάνει χρήση του ειδικού αυτού δικαιώματος ή δεν μπορεί να το ασκήσει λόγω της λήξης των προθεσμιών που προβλέπει η εν λόγω νομοθεσία, μπορεί να ασκήσει αγωγή αποζημίωσης. Με βάση τα δεδομένα αυτά οι προθεσμίες άσκησης της αγωγής αναγνώρισης της ακυρότητας και επαναπρόσληψης δεν είναι υπερβολικά σύντομες.
- 35 Η Ιταλική Κυβέρνηση φρονεί ότι η οκταήμερη και η δεκαπενθήμερη προθεσμία είναι υπερβολικά σύντομες, με αποτέλεσμα η έγκυος εργαζόμενη που απολύεται κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης της να μην έχει τη δυνατότητα δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων της. Η εν λόγω κυβέρνηση υποστηρίζει επιπλέον ότι η οδηγία 76/207 απαγορεύει στον εθνικό νομοθέτη να στερεί από τις έγκυες εργαζόμενες που απολύονται κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης τους τη δυνατότητα άσκησης αγωγής

αποζημίωσης, ενώ οι άλλοι απολυόμενοι εργαζόμενοι έχουν αυτή τη δυνατότητα, και να δημιουργεί έτσι διακρίσεις σε βάρος των εγκύων εργαζομένων αυτών.

36 Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων φρονεί ότι τα άρθρα 10 και 12 της οδηγίας 92/85 δεν απαγορεύουν καταρχήν στον εθνικό νομοθέτη να επιβάλλει προκαθορισμένες προθεσμίες για την άσκηση αγωγής ή προσφυγής βασιζόμενης στο κοινοτικό δίκαιο, με την επιφύλαξη πάντως της τήρησης των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας. Συναφώς η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η δεκαπενθήμερη προθεσμία είναι αντίθετη, λόγω της βραχύτητάς της, προς τις αρχές αυτές και επομένως αντιβαίνει στα εν λόγω άρθρα 10 και 12. Εξάλλου, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η οδηγία 76/207 απαγορεύει στον εθνικό νομοθέτη να στερεί την έγκυο μισθωτή που απολύεται κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης της από τη δυνατότητα άσκησης αγωγής αποζημίωσης λόγω καταχρηστικής απόλυσης, όταν οι λοιποί απολυόμενοι μισθωτοί έχουν τη δυνατότητα αυτή.

Απάντηση του Δικαστηρίου

Επί των δύο πρώτων ερωτημάτων

37 Πρέπει να τονιστεί ευθύς εξαρχής ότι η οκταήμερη προθεσμία, αντίθετα από τη δεκαπενθήμερη, δεν αποτελεί, εκ πρώτης όψεως, δικονομική προθεσμία που πρέπει να τηρείται για την άσκηση αγωγής ή προσφυγής, πράγμα που οφείλει ενδεχομένως να εξακριβώσει το αιτούν δικαστήριο. Τα δύο πρώτα ερωτήματα πάντως αφορούν κυρίως την αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας των δικαιωμάτων που απονέμονται στους πολίτες από το κοινοτικό δίκαιο, όπως αυτό αποτυπώνεται στα άρθρα 10, σημείο 3, και 12 της οδηγίας 92/85. Επομένως, η εφαρμογή της αρχής αυτής υπό περιστάσεις όπως αυτές της κύριας δίκης πρέπει να εξεταστεί από την άποψη της δεκαπενθήμερης προθεσμίας. Το αιτούν δικαστήριο, αν κρίνει ότι η οκταήμερη προθεσμία συνιστά και αυτή μια προθεσμία της οποίας η λήξη μπορεί να θίξει την άσκηση των δικαιωμάτων του πολίτη, οφείλει να εφαρμόσει κατ' αναλογία τα συμπεράσματα που συνάγονται με την παρούσα απόφαση σχετικά με τη δεκαπενθήμερη προθεσμία.

- 38 Πρέπει επίσης να τονιστεί ότι το Δικαστήριο οφείλει, στο πλαίσιο της κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ των κοινοτικών και των εθνικών δικαστηρίων, να λαμβάνει υπόψη το πραγματικό και νομοθετικό πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσονται τα προδικαστικά ερωτήματα, όπως ακριβώς το πλαίσιο αυτό ορίζεται με την απόφαση περί παραπομπής (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2008, C-330/07, Jobra, Συλλογή 2008, σ. I-9099, σκέψη 17 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Κατά συνέπεια, ανεξάρτητα από την κριτική που ασκεί η Λουξεμβουργιανή Κυβέρνηση στην ερμηνεία του εθνικού δικαίου την οποία δέχεται το αιτούν δικαστήριο, η εξέταση της υπό κρίση αίτησης για την έκδοση προδικαστικής απόφασης πρέπει να βασιστεί στην ερμηνεία του δικαίου αυτού στην οποία προβαίνει το εν λόγω δικαστήριο. (βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις της 9ης Νοεμβρίου 2006, C-346/05, Chateignier, Συλλογή 2006, σ. I-10951, σκέψη 22, και της 23ης Απριλίου 2009, C-378/07 έως C-380/07, Αγγελιδάκη κ.λπ., Συλλογή 2009, σ. I-3071, σκέψη 51). Επομένως, η απάντηση στα δύο πρώτα ερωτήματα πρέπει να στηριχτεί στην υπόθεση εργασίας ότι η μισθωτή που απολύεται κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης της δεν διαθέτει, κατά τη λουξεμβουργιανή νομοθεσία, άλλο μέσο παροχής ένδικης προστασίας από την αγωγή αναγνώρισης της ακυρότητας και επαναπρόσληψης.
- 39 Συναφώς υπενθυμίζεται καταρχάς ότι, κατά το άρθρο 10, σημείο 1, της οδηγίας 92/85, τα κράτη μέλη πρέπει να λαμβάνουν τα μέτρα που απαιτούνται προκειμένου να απαγορευτεί η απόλυση των εργαζομένων γυναικών που εμπίπτουν στην εν λόγω διάταξη επί διάστημα εκτεινόμενο από την αρχή της εγκυμοσύνης τους έως το τέλος της άδειας μητρότητας που προβλέπεται στο άρθρο 8, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις που δεν συνδέονται με την κατάσταση τους και γίνονται δεκτές από τις εθνικές νομοθεσίες ή/και πρακτικές και, ενδεχομένως, εφόσον το εγκρίνει η αρμόδια αρχή.
- 40 Κατά το άρθρο 12 της οδηγίας 92/85, τα κράτη μέλη υποχρεούνται επίσης να ενσωματώνουν στην εθνική έννομη τάξη τους τα μέτρα που απαιτούνται ώστε οποιοσδήποτε θεωρεί ότι θίγεται από τη μη τήρηση των υποχρεώσεων που προκύπτουν από την οδηγία αυτή, περιλαμβανομένων των υποχρεώσεων που απορρέουν από το άρθρο 10 της οδηγίας αυτής, να μπορεί να διεκδικεί δικαστικώς τα δικαιώματά του. Το άρθρο 10, σημείο 3, της ίδιας αυτής οδηγίας προβλέπει ειδικώς ότι τα κράτη μέλη πρέπει να λάβουν τα απαιτούμενα μέτρα για την προστασία των εγκύων, λεχώνων και γαλουχουσών εργαζομένων από τις συνέπειες απόλυσης που θα ήταν παράνομη δυνάμει του σημείου 1 του άρθρου αυτού (βλ. απόφαση της 11ης Οκτωβρίου 2007, C-460/06, Raquay, Συλλογή 2007, σ. I-8511, σκέψη 47).

- 41 Οι διατάξεις αυτές, και ιδιαίτερα το άρθρο 12 της οδηγίας 92/85, αποτελούν μια ειδική μορφή έκφρασης, στο πλαίσιο της οδηγίας αυτής, της αρχής της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας των δικαιωμάτων που απονέμονται στους πολίτες από το κοινοτικό δίκαιο.
- 42 Από τη νομολογία προκύπτει επίσης ότι, μολονότι τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται, δυνάμει του άρθρου 12 της οδηγίας 92/85, να προβούν στη λήψη συγκεκριμένου μέτρου, εντούτοις το μέτρο που επιλέγουν πρέπει να είναι ικανό να διασφαλίζει πραγματική και αποτελεσματική δικαστική προστασία, πρέπει να έχει πράγματι αποτρεπτικό αποτέλεσμα έναντι του εργοδότη και πρέπει, εν πάση περιπτώσει, να είναι ανάλογο της προκληθείσας ζημίας (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Raquay, σκέψεις 45 και 49).
- 43 Όσον αφορά την αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας των δικαιωμάτων που απονέμονται στους πολίτες από το κοινοτικό δίκαιο, γίνεται κατά πάγια νομολογία δεκτό ότι οι δικονομικές προϋποθέσεις για τις ένδικες προσφυγές που αποσκοπούν στη διασφάλιση των δικαιωμάτων που αντλούν οι πολίτες από το κοινοτικό δίκαιο δεν πρέπει να είναι λιγότερο ευνοϊκές από αυτές που αφορούν παρόμοιες προσφυγές του εσωτερικού δικαίου (αρχή της ισοδυναμίας) ούτε να καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή εξαιρετικώς δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απορρέουν από την κοινοτική έννομη τάξη (αρχή της αποτελεσματικότητας) (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 15ης Απριλίου 2008, C-268/06, Impact, Συλλογή 2008, σ. I-2483, σκέψη 46 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 44 Αυτές οι απαιτήσεις ισοδυναμίας και αποτελεσματικότητας εκφράζουν τη γενική υποχρέωση των κρατών μελών να διασφαλίζουν την ένδικη προστασία των δικαιωμάτων που αντλούν οι πολίτες από το κοινοτικό δίκαιο. Οι απαιτήσεις αυτές ισχύουν τόσο για τον καθορισμό των δικαιοδοτικών οργάνων που είναι αρμόδια να επιλαμβάνονται των ενδίκων προσφυγών που στηρίζονται στο δίκαιο αυτό όσο και για τον καθορισμό των δικονομικών προϋποθέσεων (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Impact, σκέψεις 47 και 48).
- 45 Η τήρηση της αρχής της ισοδυναμίας προϋποθέτει ότι ο επίμαχος εθνικός κανόνας εφαρμόζεται αδιακρίτως τόσο στις ένδικες προσφυγές που στηρίζονται σε παραβίαση του κοινοτικού δικαίου όσο και σ' εκείνες που στηρίζονται σε μη τήρηση του εσωτερικού δικαίου, εφόσον έχουν παρόμοιο αντικείμενο και παρόμοια αιτία

(απόφαση της 1ης Δεκεμβρίου 1998, C-326/96, Levez, Συλλογή 1998, σ. I-7835, σκέψη 41). Η αρχή αυτή δεν μπορεί πάντως να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι υποχρεώνει το κράτος μέλος να επεκτείνει το πλέον ευνοϊκό εσωτερικό καθεστώς στο σύνολο των ενδίκων προσφυγών που ασκούνται στον τομέα του εργατικού δικαίου (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Levez, σκέψη 42). Προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσον τηρείται η αρχή της ισοδυναμίας, εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο είναι το μόνο το οποίο έχει άμεση γνώση των δικονομικών προϋποθέσεων που ισχύουν για τις ένδικες προσφυγές του εσωτερικού δικαίου, να εξακριβώσει κατά πόσον οι δικονομικές προϋποθέσεις που θέτει το εσωτερικό δίκαιο για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων που παρέχει στους ιδιώτες το κοινοτικό δίκαιο είναι σύμφωνες προς την αρχή αυτή και να εξετάσει τόσο το αντικείμενο όσο και τα ουσιώδη στοιχεία των ενδίκων προσφυγών του εσωτερικού δικαίου που φέρονται ως παρόμοιες (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Levez, σκέψεις 39 και 43, και απόφαση της 16ης Μαΐου 2000, C-78/98, Preston κ.λπ., Συλλογή 2000, σ. I-3201, σκέψη 49). Προς τούτο, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να εξακριβώσει την ομοιότητα των εν λόγω ενδίκων προσφυγών από την άποψη του αντικειμένου τους, της αιτίας τους και των ουσιωδών χαρακτηριστικών τους (βλ., επ' αυτού, προπαρατεθείσα απόφαση Preston κ.λπ., σκέψη 57).

⁴⁶ Από τη νομολογία προκύπτει ότι το εθνικό δικαστήριο, προκειμένου να αποφανθεί ως προς το ισοδύναμο των δικονομικών κανόνων, οφείλει να εξετάσει κατά τρόπο αντικειμενικό και αφηρημένο την ομοιότητα των εν λόγω κανόνων από την άποψη της θέσης που έχουν στην όλη διαδικασία, της εξέλιξης της εν λόγω διαδικασίας και των ιδιομορφιών των κανόνων (βλ., επ' αυτού, προπαρατεθείσα απόφαση Preston κ.λπ., σκέψεις 61 έως 63).

⁴⁷ Όσον αφορά την αρχή της αποτελεσματικότητας, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, κατά την ανάλυση των περιπτώσεων στις οποίες τίθεται το ζήτημα αν ο εθνικός δικονομικός κανόνας καθιστά πρακτικά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει στους ιδιώτες η κοινοτική έννομη τάξη, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η θέση της διάταξης αυτής στην όλη διαδικασία, η εξέλιξη της διαδικασίας ενώπιον των διαφόρων εθνικών αρχών και οι ιδιαιτερότητές της. Υπό το πρίσμα αυτό, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ενδεχομένως οι αρχές που αποτελούν τη βάση του εθνικού δικαιοδοτικού συστήματος, όπως η προστασία των δικαιωμάτων άμυνας, η αρχή της ασφάλειας δικαίου και η εύρυθμη διεξαγωγή της διαδικασίας (βλ. απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 2008, C-426/05, Tele2 Telecommunication, Συλλογή 2008, σ. I-685, σκέψη 55 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

⁴⁸ Το Δικαστήριο έχει έτσι αναγνωρίσει ότι συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο ο καθορισμός εύλογων αποσβεστικών προθεσμιών για την άσκηση αγωγής ή

προσφυγής προς το συμφέρον της ασφάλειας δικαίου, διότι οι προθεσμίες αυτές δεν καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει η κοινοτική έννομη τάξη (βλ. αποφάσεις της 24ης Σεπτεμβρίου 2002, C-255/00, Grundig Italiana, Συλλογή 2002, σ. I-8003, σκέψη 34, και της 12ης Φεβρουαρίου 2008, C-2/06, Kempster, Συλλογή 2008, σ. I-411, σκέψη 58 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Όσον αφορά τις αποσβεστικές προθεσμίες το Δικαστήριο έχει επίσης αποφανθεί ότι στα κράτη μέλη εναπόκειται να καθορίζουν, για τις εθνικές ρυθμίσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, προθεσμίες που να έχουν σχέση, μεταξύ άλλων, με τη σημασία που έχουν για τους ενδιαφερόμενους οι αποφάσεις που πρόκειται να ληφθούν, με το περίπλοκο των εφαρμοστέων διαδικασιών και της εφαρμοστέας νομοθεσίας, με τον αριθμό των προσώπων που μπορούν να αφορούν οι αποφάσεις ή με τα άλλα δημόσια ή ιδιωτικά συμφέροντα που πρέπει να ληφθούν υπόψη (βλ., επ' αυτού, απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2008, C-349/07, Sorporé, Συλλογή 2008, σ. I-10369, σκέψη 40).

⁴⁹ Τέλος, όπως προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο να αποφαινεται επί της ερμηνείας του εσωτερικού δικαίου, καθόσον τούτο αποτελεί έργο αποκλειστικά του αιτούντος δικαστηρίου, το οποίο πρέπει να εξακριβώνει αν οι διατάξεις της εφαρμοστέας εθνικής ρύθμισης ανταποκρίνονται στις επιταγές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Αγγελιδάκη κ.λπ., σκέψη 163). Ωστόσο, το Δικαστήριο, αποφαινόμενο επί αίτησης για την έκδοση προδικαστικής απόφασης, μπορεί, ενδεχομένως, να παρέχει διευκρινίσεις προκειμένου να καθοδηγήσει το εθνικό δικαστήριο στην ερμηνεία του (βλ. αποφάσεις της 7ης Σεπτεμβρίου 2006, C-53/04, Marrosu και Sardino, Συλλογή 2006, σ. I-7213, σκέψη 54, και C-180/04, Vassallo, Συλλογή 2006, σ. I-7251, σκέψη 39, καθώς και διάταξη της 12ης Ιουνίου 2008, C-364/07, Βασιλάκης κ.λπ., σκέψη 143).

⁵⁰ Η απάντηση στα δύο πρώτα ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου πρέπει να δοθεί με βάση τις παραπάνω σκέψεις.

⁵¹ Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει συναφώς ότι το άρθρο L. 337-1 του εργατικού κώδικα του Λουξεμβούργου εκδόθηκε κατ' εφαρμογήν του άρθρου 10 της οδηγίας 92/85, σε συνδυασμό με το άρθρο 12 της οδηγίας αυτής.

- 52 Όπως υποστηρίζουν η Ιταλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή και όπως συνάγεται από τη σκέψη 42 της παρούσας απόφασης, τα άρθρα 10 και 12 της οδηγίας 92/85 δεν απαγορεύουν καταρχήν στον εθνικό νομοθέτη να προβλέπει ότι οι έγκυες, λεχώνες ή γαλουχούσες εργαζόμενες έχουν τη δυνατότητα, σε περίπτωση απόλυσης, να ασκήσουν ειδική αγωγή, υπό την προϋπόθεση ότι τηρούν τις προθεσμίες που έχουν καθοριστεί εκ των προτέρων.
- 53 Εντούτοις, δεδομένου ότι τα κράτη μέλη έχουν την ευθύνη της διασφάλισης, σε κάθε περίπτωση, της αποτελεσματικής προστασίας των δικαιωμάτων που αντλούν οι πολίτες από το κοινοτικό δίκαιο (βλ., μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσα απόφαση *Impract*, σκέψη 45 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), οι προϋποθέσεις για την άσκηση της εν λόγω αγωγής ή προσφυγής πρέπει να είναι σύμφωνες με τις απαιτήσεις που έχουν τεθεί με τη νομολογία που παρατίθεται στις σκέψεις 39 έως 48 της παρούσας απόφασης.
- 54 Η ορθότητα του συμπεράσματος αυτού δεν αναιρείται από την επιχειρηματολογία που ανέπτυξε η T-Comalux κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, δηλαδή ότι η δυνατότητα άσκησης της αγωγής αναγνώρισης της ακυρότητας και επαναπρόσληψης παρέχεται σχεδόν αυτόματα, ανεξάρτητα από την ύπαρξη πταίσματος του εργοδότη, αντίθετα από ό,τι συμβαίνει με την αγωγή αποζημίωσης, η οποία μπορεί να ασκηθεί όταν η απόλυση είναι «καταχρηστική» κατά την έννοια της εθνικής ρύθμισης, ή με την αγωγή που μπορεί να ασκηθεί σε περίπτωση απόλυσης «λόγω» γάμου σύμφωνα με το άρθρο L. 337-6 του εργατικού κώδικα (στο εξής: αγωγή σε περίπτωση απόλυσης λόγω γάμου). Συγκεκριμένα, αντίθετα από ό,τι ισχυρίζεται η εν λόγω εταιρία, το γεγονός και μόνο ότι το κράτος μέλος, θεσπίζοντας κατά την εφαρμογή των άρθρων 10 και 12 της οδηγίας 92/85 ένα ειδικό μέσο ένδικης προστασίας για τις εγκύους εργαζόμενες, αποφασίζει, σύμφωνα με την ευχέρεια που του παρέχει το σημείο 1 του εν λόγω άρθρου 10, να μην προβλέψει εξαιρέσεις από την αρχή της απαγόρευσης της απόλυσης ανεξάρτητες από την κατάσταση της εγκυμοσύνης, της λοχείας ή του θηλασμού δεν σημαίνει ότι για τις δικονομικές προϋποθέσεις αυτού του μέσου ένδικης προστασίας δεν ισχύουν οι απαιτήσεις που απορρέουν από την αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας των δικαιωμάτων που απονέμει στους πολίτες το κοινοτικό δίκαιο.
- 55 Όσον αφορά, πρώτον, το ζήτημα αν εν προκειμένω τηρείται η αρχή της ισοδυναμίας, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι τα δύο μέσα παροχής ένδικης προστασίας στο πεδίο του εργατικού δικαίου τα οποία αναφέρει το αιτούν δικαστήριο, δηλαδή αφενός η αγωγή αποζημίωσης και αφετέρου η αγωγή σε περίπτωση απόλυσης λόγω γάμου, μπορούν εκ πρώτης όψεως να θεωρηθούν παρόμοια με την αγωγή αναγνώρισης της ακυρότητας και επαναπρόσληψης, πράγμα που όμως εναπόκειται

στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, όπως προκύπτει από τη σκέψη 45 της παρούσας απόφασης, με κριτήρια το αντικείμενό τους, την αιτία τους και τα ουσιώδη χαρακτηριστικά τους.

- 56 Αν αποδειχθεί ότι κάποιο ή κάποια από τα μέσα παροχής ένδικης προστασίας που αναφέρει η απόφαση περί παραπομπής, ή ενδεχομένως κάποιο άλλο τέτοιο μέσο που προβλέπεται στο εθνικό δίκαιο αλλά δεν αναφέρθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου, είναι παρόμοιο ή παρόμοια με την αγωγή αναγνώρισης της ακυρότητας και επαναπρόσληψης, θα εναπόκειται και πάλι στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει κατά πόσον οι δικονομικές προϋποθέσεις που προβλέπονται για αυτά τα μέσα ένδικης προστασίας είναι ευνοϊκότερες.
- 57 Συναφώς πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η αγωγή αναγνώρισης της ακυρότητας και επαναπρόσληψης πρέπει προφανώς να ασκηθεί ενώπιον ενός ειδικού οργάνου, και συγκεκριμένα του «προέδρου του εργατοδικείου». Από τη σκέψη 24 της παρούσας απόφασης προκύπτει ότι η τελευταία αυτή προϋπόθεση πρέπει να ερμηνεύεται κατά γράμμα και πολύ στενά. Όπως προκύπτει από τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης της κύριας δίκης, η προϋπόθεση αυτή μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες για τους ενδιαφερόμενους πολίτες, λόγω κυρίως της ιδιαίτερα σύντομης προθεσμίας για την άσκηση της σχετικής αγωγής, πράγμα που καθιστά δυσχερή την παροχή νομικών συμβουλών από δικηγόρο ή άλλον ειδικό ή την παρέμβασή του στην υπόθεση.
- 58 Για την περίπτωση κατά την οποία η αγωγή αποζημίωσης και η αγωγή αναγνώρισης της ακυρότητας και επαναπρόσληψης θεωρηθούν παρόμοιες, πρέπει να υπομνηστεί ότι η δεκαπενθήμερη αποσβεστική προθεσμία που προβλέπεται για τη δεύτερη είναι πολύ συντομότερη από την τρίμηνη προθεσμία εντός της οποίας πρέπει να ασκείται η αγωγή αποζημίωσης. Από τον φάκελο της υπόθεσης που έχει υποβληθεί στο Δικαστήριο δεν προκύπτει ποια είναι η προθεσμία εντός της οποίας πρέπει να ασκείται ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου η αγωγή σε περίπτωση απόλυσης λόγω γάμου. Με τα δεδομένα αυτά, επισημαίνεται ότι, κατά το άρθρο L.337-6 του εργατικού κώδικα, η μισθωτή έχει στη διάθεσή της δύο μήνες για να ζητήσει από τον εργοδότη της τη συνέχιση των εργασιακών σχέσεων και, εφόσον δεν έχει επικαλεστεί εντός της προθεσμίας αυτής την ακυρότητα της απόλυσής της και δεν έχει ζητήσει τη συνέχιση των εργασιακών σχέσεων, δικαιούται αποζημίωση λόγω απόλυσης και μπορεί επίσης να ασκήσει αγωγή αποζημίωσης.
- 59 Με βάση τα στοιχεία που έχουν περιέλθει σε γνώση του Δικαστηρίου, δεν μπορεί να διαπιστωθεί εκ πρώτης όψεως ότι οι δικονομικές προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο

L. 337-1, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, του εργατικού κώδικα για την άσκηση της αγωγής αναγνώρισης της ακυρότητας και επαναπρόσληψης ανταποκρίνονται στην αρχή της ισοδυναμίας, πράγμα όμως που οφείλει να εξακριβώσει το αιτούν δικαστήριο λαμβάνοντας υπόψη τη νομολογία στην οποία παραπέμπουν οι σκέψεις 43, 45 και 46 της παρούσας απόφασης.

- 60 Όσον αφορά, δεύτερον, την αρχή της αποτελεσματικότητας, επισημαίνεται ότι, όπως υποστηρίζουν ουσιαστικά η Ιταλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή και όπως συνάγεται από τις σκέψεις 47 και 48 της παρούσας απόφασης, είναι καταρχήν θεμιτό να προβλέπεται σύντομη αποσβεστική προθεσμία για την άσκηση αγωγής από την παράνομα απολυθείσα μισθωτή για την επαναπρόσληψή της από την επιχείρηση που την απέλυσε. Πράγματι, όπως τονίζουν η T-Comalux και η Λουξεμβουργιανή Κυβέρνηση, τόσο οι απολυόμενες έγκυες όσο και οι εργοδότες έχουν συμφέρον, από την άποψη της ασφάλειας δικαίου, να υπάρχουν χρονικοί περιορισμοί για την άσκηση της αγωγής αυτής, κυρίως επειδή η επαναπρόσληψη αυτή έχει σοβαρές συνέπειες για όλους τους ενδιαφερόμενους, εφόσον πραγματοποιείται μετά από μεγάλο χρονικό διάστημα.
- 61 Κατά συνέπεια, οι απαιτήσεις της αρχής της αποτελεσματικότητας δεν απαγορεύουν καταρχήν, από την άποψη συγκεκριμένα της αρχής της ασφάλειας δικαίου, τη θέσπιση αποσβεστικής προθεσμίας για την άσκηση από την απολυθείσα έγκυο αγωγής για την επαναπρόσληψή της από τον εργοδότη της που να είναι συντομότερη από την προθεσμία που προβλέπεται για την άσκηση αγωγής αποζημίωσης.
- 62 Εντούτοις, πρέπει συναφώς να τονιστεί ότι, όπως προκύπτει από τη σκέψη 58 της παρούσας απόφασης, η δεκαπενθήμερη αποσβεστική προθεσμία που προβλέπεται για την αγωγή αναγνώρισης της ακυρότητας και επαναπρόσληψης πρέπει να θεωρηθεί ως ιδιαίτερα σύντομη, αν μάλιστα ληφθεί υπόψη η κατάσταση στην οποία βρίσκεται μια γυναίκα στην αρχή της εγκυμοσύνης της.
- 63 Επιπλέον, από τον φάκελο της υπόθεσης προκύπτει ότι ενδέχεται να παρέλθουν πολλές από τις ημέρες που συνυπολογίζονται στην εν λόγω δεκαπενθήμερη προθεσμία πριν λάβει η έγκυος την επιστολή για την απόλυσή της, δηλαδή πριν λάβει γνώση της απόλυσής της. Πράγματι, σύμφωνα με τη γνωμοδότηση μιας ένωσης ιδιωτικών υπαλλήλων σχετικά με το νομοσχέδιο με το οποίο προστέθηκε το άρθρο

L. 337-1 στον εργατικό κώδικα, η οποία παρατίθεται κατά λέξη στην απόφαση περί παραπομπής, η δεκαπενθήμερη προθεσμία αρχίζει να τρέχει, σύμφωνα με τη νομολογία των λουξεμβουργιανών δικαστηρίων, από την κατάθεση στο ταχυδρομείο της επιστολής απόλυσης.

- 64 Η Λουξεμβουργιανή Κυβέρνηση δήλωσε βέβαια ότι, δυνάμει του άρθρου 1 του νόμου της 22ας Δεκεμβρίου 1986, για την ανάκτηση του δικαιώματος που απολέσθηκε λόγω της λήξης προθεσμίας για την άσκηση αγωγής ή προσφυγής (*Mémorial* A 1986, σ. 2745), οι αποσβεστικές προθεσμίες δεν αρχίζουν να τρέχουν πριν να είναι η μισθωτή σε θέση να προσφύγει στη δικαιοσύνη.
- 65 Ακόμη όμως και αν η διάταξη αυτή μπορεί να περιορίσει τα αποτελέσματα της εν λόγω νομολογίας σχετικά με την κατάθεση της επιστολής απόλυσης, πράγμα που θα πρέπει ενδεχομένως να εκτιμήσει το αιτούν δικαστήριο, είναι προφανώς πολύ δύσκολο για την εργαζόμενη που απολύεται κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης της να συμβουλευθεί τα κατάλληλα πρόσωπα και, εφόσον το κρίνει αναγκαίο, να συντάξει αγωγή και να την καταθέσει εντός της δεκαπενθήμερης προθεσμίας.
- 66 Επιπλέον, ενώ, όπως τονίστηκε με τη σκέψη 57 της παρούσας απόφασης, η υποχρέωση προσφυγής στον «Πρόεδρο του εργατοδικείου» επιδέχεται προφανώς ιδιαίτερα στενή ερμηνεία, η έγκυος εργαζόμενη που, για οποιοδήποτε λόγο, άφησε τη δεκαπενθήμερη προθεσμία να παρέλθει δεν έχει πλέον, όπως άλλωστε τόνισε το αιτούν δικαστήριο, καμία δυνατότητα υποβολής αίτησης παροχής ένδικης προστασίας των δικαιωμάτων της κατόπιν της απόλυσής της.
- 67 Υπό τις συνθήκες αυτές, το συμπέρασμα είναι ότι οι προϋποθέσεις άσκησης της αγωγής αναγνώρισης της ακυρότητας και επαναπρόσληψης, όπως αυτές που προβλέπει το άρθρο L. 337-1, παράγραφος 1, του Εργατικού Κώδικα, καθόσον έχουν αρνητικές δικονομικές συνέπειες που μπορούν να καθιστούν υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχει στις εγκύους το άρθρο 10 της οδηγίας 92/85, δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της αρχής της αποτελεσματικότητας, πράγμα πάντως που οφείλει να εξακριβώσει το αιτούν δικαστήριο.

- 68 Όπως συνάγεται από τις σκέψεις 43 και 44 της παρούσας απόφασης, αν το εν λόγω δικαστήριο καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση αντιβαίνει στις αρχές της ισοδυναμίας και/ή της αποτελεσματικότητας, η εν λόγω ρύθμιση δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί σύμφωνη με την απαίτηση αποτελεσματικής ένδικης προστασίας των δικαιωμάτων που απονέμει στους πολίτες το κοινοτικό δίκαιο, και συγκεκριμένα το άρθρο 12 της οδηγίας 92/85.
- 69 Κατόπιν των ανωτέρω, στα δύο πρώτα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 10 και 12 της οδηγίας 92/85 έχουν την έννοια ότι δεν αντιβαίνει στα άρθρα αυτά η νομοθεσία κράτους μέλους που προβλέπει ένα ειδικό μέσο ένδικης προστασίας σε σχέση με την απαγόρευση της απόλυσης των εγκύων, λεχώνων και γαλουχουσών εργαζομένων, την οποία επιβάλλει το εν λόγω άρθρο 10, και που θέτει ειδικές δικονομικές προϋποθέσεις για την άσκησή του, εφόσον πάντως οι προϋποθέσεις αυτές δεν είναι λιγότερο ευνοϊκές από αυτές που ισχύουν για παρόμοιες προσφυγές του εσωτερικού δικαίου (αρχή της ισοδυναμίας) και δεν έχουν διαμορφωθεί κατά τρόπο ώστε να καθιστούν πρακτικώς αδύνατη την άσκηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζει η κοινοτική έννομη τάξη (αρχή της αποτελεσματικότητας). Μια δεκαπενθήμερη αποσβεστική προθεσμία, όπως η προβλεπόμενη από το άρθρο L. 337-1, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, του *code du travail* του Λουξεμβούργου, δεν πληροί εκ πρώτης όψεως την προϋπόθεση αυτή, πράγμα όμως που οφείλει να εξακριβώσει το αιτούν δικαστήριο.

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 70 Με το τρίτο ρώτημα το αιτούν δικαστήριο θέτει κατ' ουσία το ζήτημα αν αντιβαίνει στο άρθρο 2 της οδηγίας 76/207 η νομοθεσία κράτους μέλους, όπως το άρθρο L. 337-1 του εργατικού κώδικα, η οποία στερεί τις έγκυες, λεχώνες ή γαλουχούσες εργαζόμενες που απολύθηκαν κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης τους από τη δυνατότητα άσκησης αγωγής αποζημίωσης, μολοντί οποιοσδήποτε άλλος απολυόμενος μισθωτός έχει τη δυνατότητα αυτή.
- 71 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 7, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας 76/207, το οποίο προστέθηκε στην οδηγία αυτή με το άρθρο 1, σημείο 2, της

οδηγίας 2002/73, οποιαδήποτε τυχόν λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση γυναίκας λόγω εγκυμοσύνης συνιστά διάκριση κατά την έννοια της ίδιας αυτής οδηγίας.

- 72 Επιπλέον, στο πλαίσιο της υπό εξέταση αίτησης για την έκδοση προδικαστικής απόφασης δεν υποστηρίχθηκε από κανένα ότι η αγωγή αποζημίωσης δεν είναι σύμφωνη με την αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας των δικαιωμάτων που απονέμονται στους πολίτες από το κοινοτικό δίκαιο.
- 73 Κατά το αιτούν δικαστήριο όμως, η έγκυος γυναίκα που απολύθηκε κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης της μπορεί να ασκήσει μόνο αγωγή αναγνώρισης της ακυρότητας και επαναπρόσληψης και δεν έχει τη δυνατότητα να υποβάλει καμία άλλη αίτηση παροχής ένδικης προστασίας στον τομέα του εργατικού δικαίου, π.χ. να ασκήσει αγωγή αποζημίωσης.
- 74 Κατά συνέπεια, αν αποδειχθεί, κατόπιν εξακρίβωσης από το αιτούν δικαστήριο με βάση τα στοιχεία που παρέχονται ως απάντηση στα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα, ότι αυτή η αγωγή αναγνώρισης της ακυρότητας και επαναπρόσληψης δεν είναι σύμφωνη με την αρχή της αποτελεσματικότητας, η παραβίαση αυτή της υποχρέωσης παροχής αποτελεσματικής ένδικης προστασίας, την οποία επιβάλλει το άρθρο 12 της οδηγίας 92/85, θα συνιστά «λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση γυναίκας λόγω εγκυμοσύνης», κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 7, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας 76/207, και θα πρέπει επομένως να γίνει δεκτό ότι αποτελεί διάκριση κατά την έννοια της τελευταίας αυτής οδηγίας.
- 75 Αν το αιτούν δικαστήριο διαπιστώσει επομένως τέτοια παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 76/207, θα είναι υποχρεωμένο να ερμηνεύσει, στο μέτρο του δυνατού, τους εθνικούς κανόνες περί αρμοδιότητας κατά τρόπο ώστε οι κανόνες αυτοί να συμβάλλουν στην επίτευξη του σκοπού της διασφάλισης αποτελεσματικής ένδικης προστασίας των δικαιωμάτων που αντλούν οι έγκυες γυναίκες από το κοινοτικό δίκαιο (βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις της 15ης Μαΐου 1986, 222/84, Johnston, Συλλογή 1986, σ. 1651, σκέψη 17, της 22ας Σεπτεμβρίου 1998, C-185/97, Coote, Συλλογή 1998, σ. I-5199, σκέψη 18, και Impact, ό.π., σκέψη 54).

76 Κατόπιν των ανωτέρω, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι αντιβαίνει στο άρθρο 2 της οδηγίας 76/207, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της ίδιας οδηγίας, η νομοθεσία κράτους μέλους, όπως το άρθρο L. 337-1 του εργατικού κώδικα του Λουξεμβούργου, η οποία αφορά ειδικά την προστασία που προβλέπει το άρθρο 10 της οδηγίας 92/85 σε περίπτωση απόλυσης εγκύου, λεχώνας ή γαλουχούσας εργαζόμενης και στερεί την έγκυο μισθωτή που απολύθηκε κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης της από τη δυνατότητα άσκησης αγωγής αποζημίωσης, μολονότι οποιοσδήποτε άλλος απολυόμενος μισθωτός έχει τη δυνατότητα αυτή, εφόσον ο περιορισμός αυτός των μέσων παροχής ένδικης προστασίας συνιστά λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση γυναίκας λόγω εγκυμοσύνης. Αυτό συμβαίνει ειδικότερα όταν οι οικονομικές προϋποθέσεις που ισχύουν για το μόνο μέσο ένδικης προστασίας που παρέχεται σε περίπτωση απόλυσης των εργαζομένων αυτών δεν ανταποκρίνονται στην αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας των δικαιωμάτων που απονέμει στους πολίτες το κοινοτικό δίκαιο, πράγμα που οφείλει να εξακριβώσει το αιτούν δικαστήριο.

Επί των δικαστικών εξόδων

77 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Τα άρθρα 10 και 12 της οδηγίας 92/85/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Οκτωβρίου 1992, σχετικά με την εφαρμογή μέτρων που αποβλέπουν στη βελτίωση της υγείας και της ασφάλειας κατά την εργασία των εγκύων, λεχώνων και γαλουχουσών εργαζομένων (δέκατη ειδική οδηγία κατά την έννοια του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/391/ΕΟΚ), έχουν την έννοια ότι δεν αντιβαίνει στα άρθρα αυτά η νομοθεσία κράτους μέλους που προβλέπει ένα ειδικό μέσο ένδικης προστασίας σε σχέση με την απαγόρευση της απόλυσης των εγκύων, λεχώνων και γαλουχουσών εργαζομένων, την οποία επιβάλλει το εν λόγω άρθρο 10, και που θέτει ειδικές οικονομικές προϋποθέσεις για την άσκησή του, εφόσον πάντως οι προϋποθέσεις αυτές δεν είναι λιγότερο ευνοϊκές από αυτές που ισχύουν για παρόμοιες προσφυγές του εσωτερικού δικαίου (αρχή της ισοδυναμίας) και δεν έχουν διαμορφωθεί κατά

τρόπο ώστε να καθιστούν πρακτικώς αδύνατη την άσκηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζει η κοινοτική έννομη τάξη (αρχή της αποτελεσματικότητας). Μια δεκαπενθήμερη αποσβεστική προθεσμία, όπως η προβλεπόμενη από το άρθρο L. 337-1, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, του code du travail του Λουξεμβούργου, δεν πληροί εκ πρώτης όψεως την προϋπόθεση αυτή, πράγμα όμως που οφείλει να εξακριβώσει το αιτούν δικαστήριο.

- 2) Αντιβαίνει στο άρθρο 2 της οδηγίας 76/207/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 9ης Φεβρουαρίου 1976, περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2002/73/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Σεπτεμβρίου 2002, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της τροποποιημένης αυτής οδηγίας 76/207, η νομοθεσία κράτους μέλους, όπως το άρθρο L. 337-1 του code du travail του Λουξεμβούργου, η οποία αφορά ειδικά την προστασία που προβλέπει το άρθρο 10 της οδηγίας 92/85 σε περίπτωση απόλυσης εγκύου, λεχώνας ή γαλουχούσας εργαζόμενης και στερεί την έγκυο μισθωτή που απολύθηκε κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης της από τη δυνατότητα άσκησης αγωγής αποζημίωσης, μολονότι οποιοσδήποτε άλλος απολύμενος μισθωτός έχει τη δυνατότητα αυτή, εφόσον ο περιορισμός αυτός των μέσων παροχής ένδικης προστασίας συνιστά λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση γυναίκας λόγω εγκυμοσύνης. Αυτό συμβαίνει ειδικότερα όταν οι δικονομικές προϋποθέσεις που ισχύουν για το μόνο μέσο ένδικης προστασίας που παρέχεται σε περίπτωση απόλυσης των εργαζομένων αυτών δεν ανταποκρίνονται στην αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας των δικαιωμάτων που απονέμει στους πολίτες το κοινοτικό δίκαιο, πράγμα που οφείλει να εξακριβώσει το αιτούν δικαστήριο.

(υπογραφές)